

УДК [37.016:796.5]-057.874

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗА СПОРТИВНИМ НАПРЯМКОМ (ПРОФІЛЬ “ТУРИЗМ”)

Ірина ВОЙТОВИЧ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Анотація. Статтю присвячено проблемі організації профільного навчання за спортивним напрямом за профілем “Туризм”. Описано технології профілізації навчання старшокласників. Викладено результати впливу авторської моделі профільного навчання за спортивним напрямом на технічну підготовленість школярів.

Ключові слова: профільне навчання, туризм, спортивний напрямок, технічна підготовленість, технологія.

Постановка проблеми. Технологізації навчального процесу вимагає наукового підходу до впорядкування низки компонентів, які можуть сприяти кращій та повноцінній реалізації профільного навчання старшокласників.

Зазначена проблема набуває специфічності в організації роботи учнів спортивних класів, оскільки рівень розвитку майбутніх професійних якостей учасників профільного навчання за спортивним напрямком прямо пропорційно залежить від рівня їхньої теоретичної, техніко-тактичної, фізичної, психологічної підготовленості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що питання профілізації навчання за спортивним напрямом піднімали науковці: окреслення змісту навчання спортивного профілю знайшли відображення у працях Л. Іванової, В. Єрмолової, Г. Смолюс, В. Сілкової [2], М. Зубалія [3]; розкриттю різних аспектів профілізації старшої школи за цим напрямом присвячено праці: Т. Ротерс [6], І.К. Латипова [4], Н.В. Щурова [7] та ін.

Разом з тим досліджень щодо технологій цього виду навчання за профілем “Туризм”, нами не знайдено, тому ця проблема потребує подальшого дослідження та практичної реалізації.

Мета роботи: розробити та експериментально перевірити модель організації профільного навчання старшокласників за спортивним напрямком по профілю “Туризм” (у статті подано результати впливу експериментальної моделі на технічну підготовленість учнів).

Методи та організація досліджень. У процесі виконання роботи були використані такі методи: аналіз і узагальнення літературних джерел, теоретичне моделювання, анкетування, педагогічний експеримент, метод математичної статистики. Дослідження проводилося на базі Луцької ЗОШ І-ІІІ ступеня №11 – колегіум та Волинському обласному ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою з вересня 2010 до травня 2011 рр.

Результати досліджень та їх обговорення. Впровадження запропонованої технології профільного навчання за спортивним напрямом за профілем “Туризм” у експериментальній групі проходила на трьох рівнях: шкільному, позашкільному та суспільному (рис. 1).

Перший рівень передбачав впровадження взаємопов’язаних та взаємозалежних освітніх одиниць у навчальному процесі старшокласників (рис. 1).

На організацію профільного навчання передбачалося 5 годин, з них одна – на викладання розділу “Основи знань з фізкультурно-спортивної діяльності”, який дозволяє учням засвоїти знання основних положень теорії фізичного виховання, оволодіти інтегрованою системою анатомо-фізіологічних, психолого-педагогічних та гігієнічних вимог до фізичного виховання, поглибити свій освітній рівень для продовження навчання у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю.

Чотири години відводилося на розділ “Способи фізкультурної діяльності”, який у нашому варіанті представлений модулем “Туризм” і його складовими: фізичною, технічною, тактичною, психологічною та такими видами спеціальної підготовки як інструкторська й суддівська практика. Цей розділ орієнтований на формування у школярів потреби в особистому вдоско

належності, підвищення рівня спортивної майстерності з пішохідного туризму та спортивного орієнтування, формування навичок самоорганізації фізкультурно-оздоровчої діяльності [5].

В експериментальній групі ми реалізували модуль нами за авторською програмою відповідно до навчального процесу школярів.

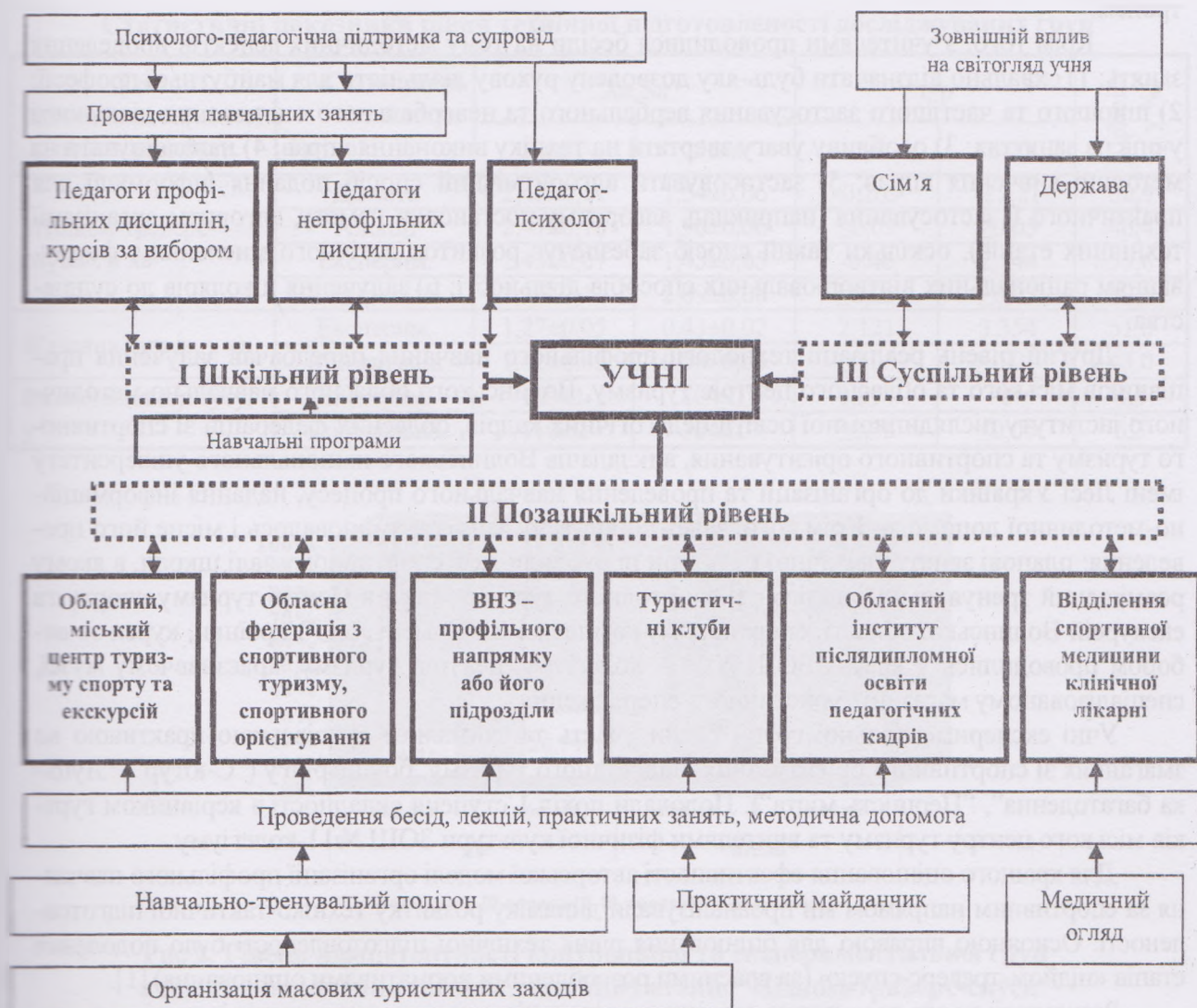

Рис. 1. Модель організації профільного навчання старшокласників за профілем "Туризм"

Дві години на тиждень із позашкільного часу займало вивчення курсів за вибором: "Краєзнавство" та "Туристичні послуги", які обрали самі учні із запропонованих варіантів. Обсяг курсів за вибором сягав 34 години.

Для перевірки ефективності авторської моделі організації профільного навчання старшокласників за спортивним напрямом "Туризм" паралельно була організована контрольна група. Навчальний процес цієї групи здійснювався за навчальною програмою з фізичної культури профільного рівня (2010 р.) [5] за модулем "Туризм". Сума тижневого навантаження (у годинах) рухової активності в обох групах була однаковою.

Однак додаткові навчальні курси за вибором для її учасників не викладалися.

Повноцінна реалізація згаданого профілю вимагала розширення знань і з інших освітніх сфер, тобто створення міжпредметних зв'язків для підвищення компетентності школярів з туризму як профілю спортивного напрямку навчання. Такими дисциплінами були художня культура, історія України та всесвітня історія, біологія, людина і світ, географія, захист Вітчизни, медицина, екологія.

Реалізація міжпредметних зв'язків експериментальної групи проходила шляхом подання учням додаткової інформації вчителями-предметниками та педагогами вказаних дисциплін.

Упродовж експерименту робота вчителів доповнювалася лекціями, консультаціями, бесідами керівництва школи та методистами Інституту післядипломної освіти. Навчальний процес учнів експериментальної групи супроводжувався психологічною підтримкою та контролем.

Крім того, з учителями проводилися бесіди на тему методичних аспектів проведення занять: 1) схвально відзначати будь-яку дозволена рухову діяльність для майбутньої професії; 2) ширшого та частішого застосування вербального та невербального оцінювання діяльності учнів на заняттях; 3) особливу увагу звертати на техніку виконання вправ; 4) наголошувати на методиці вивчення вправ; 5) застосовувати алгоритмічний спосіб подання інформації для практичного її застосування (наприклад, алгоритму постановки намету, алгоритм організації технічних етапів), оскільки такий спосіб забезпечує розвиток логічного мислення з формуванням раціональних відтворювальних способів діяльності; 6) залучення школярів до суддівства.

Другий рівень реалізації технології профільного навчання передбачав залучення працівників міського та обласного центрів туризму, Волинського обласного навчально-методичного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, обласних федерацій зі спортивного туризму та спортивного орієнтування, викладачів Волинського національного університету імені Лесі Українки до організації та проведення навчального процесу, надання інформаційно-методичної допомоги. Крім того, залежно від типу заняття, змінювалось і місце його проведення: планові заняття фізичної культури проходили як у спортивному залі школи, в якому розміщений тренувальний полігон зі спортивного туризму, так і в Центрі туризму спорту та екскурсій Волинської області, спортивному комплексі ВНУ імені Лесі Українки, курси за вибором проводились у класах ЗОШ №11 – колегіуму, центрів туризму, краєзнавчому музеї, спеціалізованому магазині туристичного спорядження.

Учні експериментальної групи брали участь та займалися суддівською практикою на змаганнях зі спортивного орієнтування, пішохідного туризму, боулдерінгу (“С-ютур”, “Луцька багатоденна”, “Першість міста”). Подолали похід 1 ступеня складності з керівником гуртків міського центру туризму та вчителями фізичної культури ЗОШ №11-колегіуму.

Для кращого оцінювання ефективності авторської моделі організації профільного навчання за спортивним напрямом ми проаналізували динаміку розвитку техніко-тактичної підготовленості. Основною вправою для оцінювання рівня технічної підготовленості було подолання етапів «підйом-траверс-спуск» (за власними розробленими нормативами оцінювання) [1].

Результати цього тестування засвідчили відсутність статистично достовірності між групами після першого тестування ($p \leq 0,05$), їх показники знаходились на середньому рівні компетентності: $2,37 \pm 0,11c$ – контрольна група, $2,43 \pm 0,07c$ – експериментальна, в якій дівчата продемонстрували результат на рівні $2,45 \pm 0,11c$, а хлопці – $2,41 \pm 0,10c$. Різницю середнього результату груп на користь контрольної можна частково пояснити наявністю дівчат у експериментальній групі (табл. 1). Крім того, зазначимо, що відповідно до протоколу результатів та власних спостережень, при подоланні цих перешкод дівчата є уважнішими порівняно з хлопцями, менше порушують правила змагань зі спортивного туризму.

Повторна перевірка рівня технічної підготовленості зі спортивного туризму обстежуваних школярів дозволила відзначити позитивний приріст технічних умінь та навичок обох груп (17,8 % – контрольна, 35,6 % – експериментальна, де у хлопців результат поліпшився на 40,4 % ($1,36 \pm 0,06c$), а у дівчат дещо менше – на 30,9 % ($1,54 \pm 0,06c$)).

За даними таблиці 1, в учнів з контрольної групи зменшився час подолання запропонованих етапів на 27с із середнім показником $2,09 \pm 0,08c$, що відповідає достатньому рівневі компетентності, а школярі експериментальної поліпшили результат аж на 58с із показником: $1,45 \pm 0,05c$, який знаходиться на високому рівні незалежно від статі ($p \geq 0,05$). Розглянувши відсотковий розподіл учнів за рівнем компетентності, з'ясовано, що в експериментальній групі

16,7 % досліджуваних виконали вправу на достатньому рівні і 83,3 % – на високому; що стосується контрольної групи, то свій підсумковий рівень технічної підготовленості з пішохідного туризму показали на середньому рівні 26,7 % учнів, 40 % – на достатньому та 33,3 % – на високому (рис.2, табл.1).

Таблиця 1

Статистичні показники рівня технічної підготовленості досліджуваних груп

Тест оцінювання технічної підготовленості	Статистичні показники Група	X± Sx		t, p		Приріст (у %)
		до	після	до	після	
«Підйом-траверс-спуск», у хв	Дівчата	2,45±0,11	1,54±0,06	-0,269	-2,121	30,9
	Хлопці	2,41±0,10	1,36±0,06	≤0,05	≥0,05	40,4
	Експерим.	2,43±0,07	1,45±0,05	-0,46	2,544	35,6
	Контрольна	2,37±0,11	2,09±0,08	≤0,05	≥0,05	17,8
В'язання вузлів, у хв	Експерим.	1,27±0,05	0,43±0,02	2,121	3,354	51,0
	Контрольна	1,42±0,05	0,58±0,03	≥0,05	≥0,01	43,0
Визначення азимуту, у°	Експерим.	109±1	104±1	0,894	0	4,6
	Контрольна	110±2	104±1	≤0,05	≤0,05	6,3

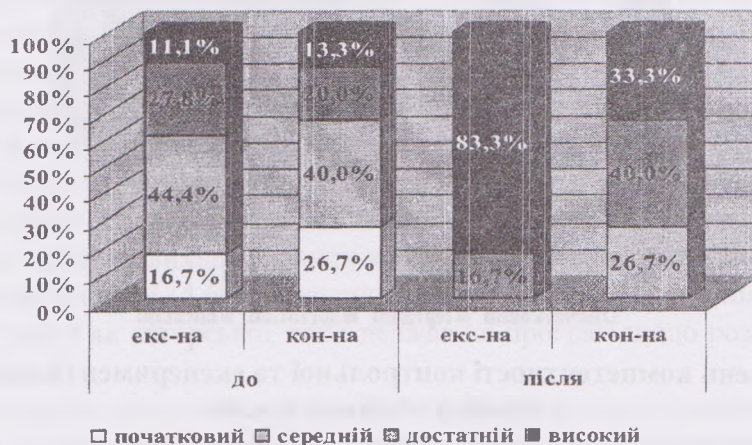

Рис 2. Рівень компетентності контрольної та експериментальної груп з техніки подолання зв'язки технічних етапів «Підйом-траверс-спуск»

Отримання штрафного часу дещо зменшилося в контрольній групі – 53,5 % учнів, на відміну від експериментальної, де порушення Правил зробило 22,7 % обстежуваних.

Щодо наступного виду вправи оцінювання технічної підготовленості старшокласників з пішохідного туризму, то школярам пропонувалося з урахуванням часу правильно зав'язати будь-яких 4 вузли мотузками діаметром 6 мм відповідно до Правил змагань зі спортивного туризму.

Рівень компетентності у вправах «В'язання вузлів» та «Визначення азимуту» визначався відповідно до таблиці 2.

Згідно з рис. 3, 25,6 % учнів експериментальної групи на першому тестуванні продемонстрували достатній рівень технічної підготовленості з в'язання вузлів, 22,2 % – середній та 72,2 % – початковий ($X \pm Sx$: 1,27±0,05с); незначна частина контрольної групи (6,7 %) виконали вправу на середньому рівні компетентності, а основна (93,3 %) – на початковому ($X \pm Sx$: 1,42±0,05с). Виявлено статистично достовірну різницю між вихідними показниками в учнів експериментальної та контрольної груп ($p \geq 0,05$).

Підсумкове тестування вказало на статистично достовірну різницю ($p \geq 0,01$): школярі І групи показали середній результат – 0,43±0,02с, II – 0,58±0,04с. Рівні компетентності по виконанню даної вправи розподілились таким чином, що високий рівень показали 50,0 % учнів

першої групи, 13,3 % – другої; достатній: 33,3 % – першої, 26,7 % – другої; середній: 16,7 % – першої, 33,3 % – другої; початковий рівень технічних умінь та навичок в’язання вузлів показали 26,7 % школярів II групи (рис.3).

Таблиця 2

**Контрольні навчальні нормативи і вимоги
Програми з фізичної культури профільного рівня за модулем “Туризм” (2010 р.)**

Зміст навчального матеріалу	Рівень навчальних досягнень учнів			
	початковий	середній	достатній	високий
Визначення азимуту на заданий орієнтир, похибка, градуси	більше 10	6–10	3–5	0–3
Техніка в’язання вузлів (швидкість зав’язування 4-х вузлів) * *з додаванням штрафного часу	більше ніж 1 хв	51 с – 1 хв.	41–50 с	30–40 с

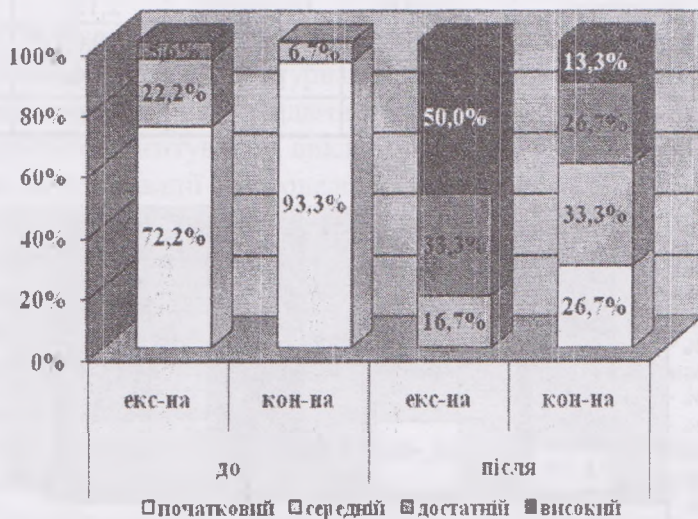

Рис 3. Рівень компетентності контрольної та експериментальної груп з техніки в’язання вузлів

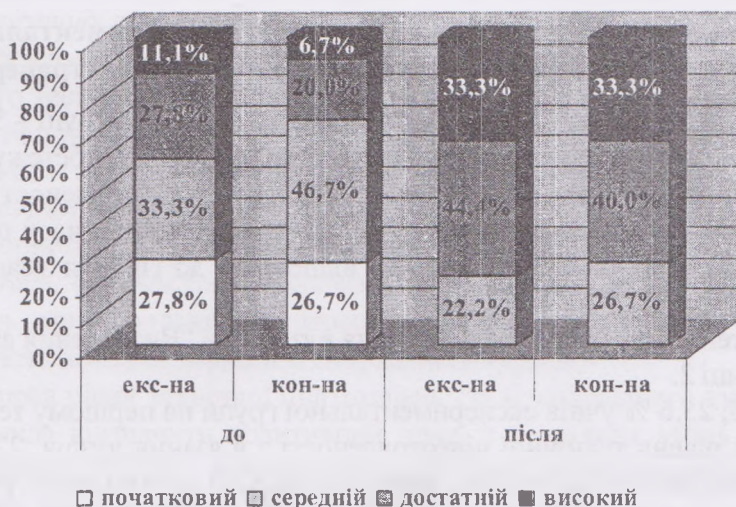

Рис. 4. Рівень компетентності контрольної та експериментальної груп з техніки визначення азимуту на об’єкт

Третя залікова вправа “Визначення азимуту на об’єкт” проводилася в таких умовах: учень знаходився на відстані 10 м від орієнтира (прапорця), контрольним компасом проводив

вимірювання азимута й записував свій показник для подальшої перевірки. Час на виконання вправи був обмежений – 1 хв.

Попереднє дослідження стану обізнаності та підготовленості в роботі з компасом, а саме у визначенні азимута, дало підставу ствердити відсутність статистично значущої різниці ($p \leq 0,05$) між показниками експериментальної ($109 \pm 1^\circ$) та контрольної ($110 \pm 2^\circ$) груп (див. табл. 1, рис. 4). Результати рівня компетентності у вмінні працювати з компасом у дітей не однакові: 27,8 % учнів експериментальної групи виконали вправу на початковому рівні, зробивши помилку більше ніж 10° ; 33,3 % учнів групи показали свій рівень підготовленості з цієї вправи на середньому рівні; 27,8 % – на достатньому (похибка $3\text{--}5^\circ$); і 11,1 % – зробили помилку у вимірюванні не більшу ніж 3° . Школярі контрольної групи показали такі результати: 26,7 %, 46,7 %, 20,0 %, 6,7 % відповідно.

За рис. 4 після проведення експерименту, апробації базової та авторської програм, проведення підсумкового тестування дало можливість констатувати незначне підвищення рівня майстерності усіх школярів, однак статистичної достовірності не виявлено ($p \leq 0,05$). Рівень компетентності зупинився на таких показниках: 22,2 % школярів експериментальної групи і 26,7 % контрольної показали середній рівень, 44,4 % і 40 % – достатній та по 33,3 % учнів з обох груп виконали вправу з визначення азимута на високому рівні.

Висновки.

1. Результати дослідження засвідчили переваги технічної підготовленості учнів експериментальної групи над контрольною. Так, приріст результатів у вправі “Підйом-траверс-спуск” у експериментальній групі у 2 рази вищий від результатів контрольної: 35,6 та 17,8% відповідно. Швидкість у в’язанні вузлів у обох групах зросла: на 51% – у I групи та на 43% – у II. Разом з тим більше помилок при в’язанні вузлів робили школярі контрольної групи. Показники повторного тестування можна трактувати вивченням учнями експериментальної групи більшої кількості вузлів, з яких вони могли обрати найлегші для в’язання та різницею змісту навчальної програми. Підсумкові показники школярів обох груп у визначенні азимута однакові, та при дещо нижчих вихідних даних контрольної групи приріст є незначно більшим (6,3%) від експериментальної (4,6%). Результати в цій вправі можна пояснити відсутністю суттєвої різниці у змісті як авторської, так і державної програм щодо розділу “топографічна підготовка”.

2. Запропонована авторська модель організації профільного навчання старшокласників за спортивним напрямом за профілем “Туризм” може рекомендуватися для практичного застосування для поліпшення технічної підготовленості учнів.

Перспективи подальших досліджень пов’язані з перевіркою впливу авторської моделі організації профільного навчання на інші сторони підготовки школярів до майбутньої професії.

Список літератури

1. *Войтович І. М.* Контроль технічної підготовленості школярів профільних спортивних класів із туризму/ І. М. Войтович // Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / Луцьк : 2010. – № 3 (11). – С. 31 – 36.
2. Фізична культура. Навчальна програма, 10-12 класи (спортивний профіль) / В. Єрмолова, Л. Іванова, Г. Смолюс, В. Сілкова // Здоров’я та фізична культура – 2008. – № 2 (98). – С. 1 – 6.
3. *Зубалій М.* Зміст навчального діяльності зі спортивного профілю / М. Зубалій // Здоров’я та фізична культура – 2008. – № 3 (99). – С. 1 – 10.
4. *Латыпов И. К.* Предпрофильная подготовка учащихся / И. К. Латыпов // Физическая культура в школе. 2009. – № 1 – С. 35 – 39.
5. Навчальна програма з фізичної культури, профільний рівень 10-11 клас. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист №1/11-8298 від 31.08.10) [Електронний ресурс] / В. Єрмолова, Л. Іванова, Г. Смолюс, В. Сілкова, О. Благий, В. Дерев’янка, О. М. Ла-

кіза, Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрина, С. В. Перепилиця – К., 2010. – Режим доступу: <http://kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua/novini/id/119>.

6. Ротерс Т. Т. Профільне навчання за спортивним напрямком – сучасна модель реформування системи фізичного виховання школярів / Т. Т. Ротерс // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка – 2010. – № 17 (204), ч. II – С. 182-187.

7. Щурова Н. В. Профільне навчання за спортивним напрямком як сучасна технологія покращення здоров'я / Н. В. Щурова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка – 2009. – № 23 (186), Ч. 2. – С. 127 – 131.

ТЕХНОЛОГИЯ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СТАРШЕКЛАССНИКОВ ЗА СПОРТИВНЫМ НАПРАВЛЕНИЕМ (ПРОФИЛЬ “ТУРИЗМ”)

Ірина ВОЙТОВИЧ

Волынский национальный университет имени Леси Украинки

Аннотация. Статья посвящена проблеме организации профильного обучения по спортивному направлению за профилем “Туризм”. В ней раскрывается модель реализации модуля “Туризм” в процессе профилизации обучения старшекласников. Изложены результаты влияния собственной технологии внедрения профильного обучения по спортивному направлению на техническую подготовленность школьников.

Ключевые слова: профильное обучение, спортивное направление, туризм, техническая подготовленность, технология.

SPECIALIZED EDUCATION TECHNOLOGY FOR SPORT DIRECTION (TOURISM PROFILE)

Iryna VOITOVYCH

Volyn National University of Lesya Ukrainka

Annotation. This article deals with the problem of organization of specialized education in sport direction specialization Tourism. It reveals the technology of education specializing for senior pupils. The results of the impact of author's model of specialized education for sports direction on the technical preparedness of students are presented.

Key words: specialized education, sports direction, tourism, technical training, technology.